

۱- حق ← یعنی چیزهایی که یک انسان به دلیل مقام انسانی خود شایستگی داشتن آنها را دارد.

۲- مهم‌ترین حق انسان‌ها ← حق حیات یا زندگی است.

۳- چند نمونه از حقوق فرد در خانه و خانواده:

الف- حق داشتن نام، نام خانوادگی و شناسنامه

ب- حق برخورداری از محبت والدین

ج- حق تحصیل

۴- چند نمونه از حقوق فرد در مدرسه:

الف- فرق نگذاشتن بین دانش‌آموزان

ب- تمسخر و تنبیه بدنی نکردن دانش‌آموزان

ج- بیان مسائل و مشکلات دانش‌آموزان به صورت محترمانه و مؤدبانه

۵- چند نمونه از حقوق فرد در کشور:

الف- داشتن محیط زندگی سالم و تمیز

ب- داشتن امنیت در کشور

ج- داشتن خدمات مناسب پزشکی و بهداشتی

۶- ما در روابطی که با دیگران برقرار می‌کنیم، دارای حقوق متقابل هستیم.

۷- همراه با هر حق، مسئولیت‌ها و تکالیفی وجود دارد.

۸- مسئولیت یعنی وظایفی که هریک از ما به عهده داریم و انتظار می‌رود آنها را انجام دهیم.

۹- افراد در نقش‌های مختلف، مسئولیت‌های مختلفی دارند.

۱۰- مسئولیت هر فرد در برابر:

۱- خدا

۲- خودش

۳- دیگران (اعضای جامعه، معلم، همکلاسی و خانواده)

۴- محیط زندگی و عالم آفرینش

۱۱- هیچ‌یک از ما در استفاده از حقوق خود، آزادی مطلق و بی‌قید و شرط نداریم.

۱۲- تا آن‌جا می‌توانیم حق خود را اعمال کنیم که مغایر قانون نباشد.

۱۳- دو دلیل به وجود آمدن قانون و مقررات:

الف- حفظ حقوق افراد

ب- برقراری نظم و امنیت

۱۴- فواید ایجاد نظم و امنیت:

الف- به نفع دیگران است.

ب- به نوعی احترام به حقوق دیگران است.

ج- از هرج و مرج جلوگیری می کند.

۱۵- پیامدهای عدم رعایت قانون و مقررات در جامعه:

الف- برهم زدن نظم و امنیت اجتماعی (هرج و مرج)

ب- پایمال شدن حقوق افراد

۱۶- مهم ترین قانون هر کشور قانون اساسی آن کشور است.

۱۷- مقررات در یک جامعه به چند صورت است:

الف- گاهی به صورت دستورات مذهبی و اخلاقی است.

ب- گاهی گروه های اجتماعی به صورت توافق یا عادت و رسم از یک سری مقررات پیروی می کنند.

ج- گاهی مقررات به وسیله ی یک نهاد دارای صلاحیت تصویب می شود.

۱۸- پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران:

الف- اعضای مجلس خبرگان قانون اساسی را با ۱۷۷ اصل نوشتند.

ب- مردم ۱۱ و ۱۲ آذر ۱۳۵۸ به آن رأی آری یا مثبت دادند.

۱۹- قوه ی مقننه:

وظیفه اش تهیه و تصویب قانون است.

۲ بخش دارد: الف- مجلس شورای اسلامی ب- شورای نگهبان

۲۰- قوانین تصویب شده نباید مغایر با اصول دین، احکام و قانون اساسی باشد.

۲۱- همدلی ← یعنی این که خود را به جای فردی که دچار حادثه شده بگذاریم و احساس و شرایط او را درک کنیم.

۲۲- همدردی ← یعنی این که پس از درک احساس فرد حادثه دیده به کمک او بشتاییم.

۲۳- خداوند همدلی و انسان دوستی را در سرشت ما انسان ها قرار داده است.

۲۴- مؤسساتی که در زمان وقوع حوادث به کمک انسان ها می آیند:

هلال احمر - سازمان آتش نشانی - اورژانس - نیروی انتظامی و ...

۲۵- جمعیت هلال احمر

* در زمان بروز حوادث:

- امدادگران کمک اولیه به مجروحین می‌رسانند.
- امدادگران کمک‌های مردمی را بین آسیب‌دیدگان تقسیم می‌کنند.
- * در زمان‌های عادی برای این سه مورد تلاش می‌کنند:
- صلح - دوستی - حفظ محیط زیست

۲۶- بیمه ← مؤسسه‌ای که تعهد می‌کند در قبال دریافت حق بیمه از بیمه شوندگان خسارت‌های ناشی از حوادث معینی را جبران کند.

۲۷- انواع بیمه:

- الف- اجباری ← طبق قانون افراد باید بیمه را انجام دهند. (بیمه دارندگان وسایل نقلیه)
- ب- اختیاری ← افراد داوطلب می‌شوند تا خود را بیمه کنند. (بیمه آتش‌سوزی)

۲۸- بیمه شونده ← فردی که خود را بیمه می‌کند.

۲۹- بیمه‌گر ← مؤسسه‌ای که افراد را بیمه می‌کند.

۳۰- تولید محصول به منظور ← رفع نیاز و خواسته‌های انسان است.

۳۱- تولید محصول به ۲ صورت انجام می‌گیرد:

- کالا ← کیف، کفش و ...
- خدمات ← آموزش، بیمه و ...

۳۲- عوامل لازم برای تولید:

- منابع طبیعی ← خاک، آب و ...
- سرمایه ← ماشین‌آلات، ساختمان و ...
- نیروی انسانی ← دارای دانش و مهارت لازم باشد.

۳۳- مشاغل و فعالیت‌های اقتصادی در ۳ گروه خلاصه می‌شوند.

- کشاورزی
- صنعت
- خدمات

۳۴- توزیع ← یعنی پخش کردن (فعالیتی که بین تولیدکننده و مصرف‌کننده رابطه برقرار می‌کند).

۳۵- بازارهای قدیم:

- محل دادوستد اقتصادی
- سهیم در امور اجتماعی

۳۶- مصرف‌کننده: کسی است که کالا و خدمات را به‌منظور رفع نیازهای خود می‌خرد.

۳۷- مصرف: یعنی استفاده از کالا و خدمات به‌منظور رفع نیازها.

۳۸- استاندارد: یک کلمه انگلیسی به معنای نمونه قابل قبول. یعنی تولیدکننده هر کالایی، باید یک سری ویژگی‌هایی را برای تولید کالا رعایت کند.

۳۹- امروزه مبادله با پول و کارت خرید اعتباری بیشتر بین مردم رواج دارد.

۴۰- اقدامات لازم برای رعایت احترام به حقوق مصرف‌کنندگان:

- تصویب قوانین و مقررات
- برچسب مشخصات کالا
- استاندارد

۴۱- امروزه زباله‌ها یا دفن می‌شوند یا سوزانده می‌شوند. (و گاهی بازیافت می‌شوند).

۴۲- از نظر دین اسلام تولید و مصرف کالا برای رفع نیاز انسان است. (اسراف و تبذیر گناه نابخشودنی می‌باشد).

۴۳- ویژگی‌های هر مکان جغرافیایی به ۲ دسته تقسیم می‌شود:

- طبیعی ← موقعیت جغرافیایی، نوع آب و هوا و ...
- انسانی ← تعداد جمعیت، سواد، زبان و ...

۴۴- نقشه ← تصویری افقی از سطح زمین است که به نسبت موردنیاز کوچک شده است.

۴۵- وسایل موردنیاز برای مطالعه جغرافیا ← نقشه، عکس جغرافیایی، کره جغرافیایی، کتاب و فرهنگ‌نامه و رایانه و ...

۴۶- عکس‌های جغرافیایی به سه دسته تقسیم می‌شوند:

- عکس معمولی
- عکس هوایی
- عکس ماهواره‌ای

۴۷- ایران:

وسعت ← ۱/۶۴۸/۱۹۵ کیلومتر مربع

جمعیت ← ۷۵ میلیون نفر

۴۸- برای اداره بهتر کشور آن را به بخش‌هایی تقسیم کرده‌اند که به آن استان می‌گویند. استانداری آن را اداره می‌کند.

۴۹- برخی خدمات شهری:

- نظافت کوچه‌ها و جمع‌آوری زباله
- ایجاد فضای سبز
- ایجاد فرهنگسراها
- نظارت بر حمل و نقل عمومی

۵۰- شهرداری: مؤسسه‌ای که برای اداره بهتر شهر به وجود آمده و خدماتی به ساکنان شهر ارائه می‌کند.

۵۱- نواحی مرتفع و بلند ایران:

الف- شمال:

- کوه‌های آذربایجان ← شمال غرب
- کوه‌های البرز ← شمال
- کوه‌های خراسان ← شمال شرقی

ب- غرب:

کوه‌های زاگرس ← غرب

ج- مرکز و جنوب شرقی:

کوه‌های کرکس، هزار، تفتان و ...

۵۲- شکل‌های زمین در ایران:

الف- نواحی بلند و مرتفع

ب- نواحی پست و هموار

۵۳- زیستگاه (زیست بوم): منطقه بزرگی که در آن مجموعه‌ای از گیاهان و جانوران خاص زندگی می‌کنند.

۵۴- مهم‌ترین عناصر آب و هوا:

- دما

- بارش

۵۵- اندازه‌گیری دما و بارش یک مکان در طی ماه و سال را آب و هوا می‌گویند.

۵۶- اقلیم‌شناسان ایران را به چهار ناحیه آب و هوایی تقسیم کرده‌اند:

- ۱- ناحیه معتدل و مرطوب خزری
- ۲- ناحیه معتدل و نیمه خشک کوهستانی
- ۳- ناحیه گرم و خشک داخلی
- ۴- ناحیه گرم و شرجی سواحل جنوب

۵۷- علت تخریب زیستگاه‌ها ← فعالیت نادرست انسان‌ها. مانند: شکار بی‌رویه، زباله، فعالیت کارخانه‌ای و ...

۵۸- مهم‌ترین دلایل حفاظت از زیستگاه‌ها:

- سپاسگزاری از نعمت‌های خدا
- لذت بردن از زیبایی‌ها و تفکر در آفرینش
- حق حیات
- وابستگی موجودات زنده به یک‌دیگر
- فواید گیاهان و جانوران

۵۹- سازمان محیط زیست از محیط زیست حفاظت می‌کند.

۶۰- محیط بان ← مسئول اجرای قوانین و مقررات محیط زیست در یک منطقه است.

۶۱- چند منطقه حفاظت شده در ایران:

- جنگل حرا در آب‌های خلیج فارس
- دشت ارژن در فارس
- اشترانکوه در لرستان

۶۲- رشد منفی جمعیت ← اگر تعداد زاد و ولد کم‌تر از مرگ و میرها باشد، رشد جمعیت منفی است.

۶۳- زیان‌های رشد منفی جمعیت:

- ۱- کاهش جمعیت جوان
- ۲- افزایش سالمندان
- ۳- کاهش نیروی کار جوان

۶۴- گروه‌های سنی جمعیت:

- کودک و نوجوان ۱ تا ۲۵ سال
- بزرگسالان ۲۵ تا ۶۵ سال
- سالمند بیشتر از ۶۵ سال

۶۵- مرکز آمار ایران ← مسئول سرشماری جمعیت است.

۶۶- اولین و دومین ناحیه پرجمعیت ایران شامل:

- الف- منطقه‌ی شهری تهران
- ب- جلگه‌های کناره‌ی دریای خزر

۶۷- روش‌های تأمین آب:

- آب‌های سطحی (رودها)
- آب‌های زیرزمینی (چاه، چشمه، قنات)

۶۸- حوضه‌های آبریز در ایران:

- حوضه‌ی آبریز دریای خزر
- حوضه‌ی آبریز خلیج فارس و دریای عمان
- حوضه‌ی آبریز داخلی

۶۹- ابداعات و ابتکارات ایرانیان در زمینه‌ی تأمین آب:

- احداث قنات (کاریز)
- بستن سد (بند)

۷۰- خاک ← لایه‌ی نازکی از پوسته‌ی زمین که از خرد شدن سنگ‌ها پدید آمده است.

۷۱- سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری ← حفاظت از خاک را در کشور ایران برعهده دارد.

۷۲- دلایل از بین رفتن خاک:

- کشت پی‌درپی
- قطع درختان و کندن بوته‌ها
- استفاده بی‌رویه از کودهای شیمیایی
- دفن زباله در خاک

۷۳- گردشگر ← به کسانی که محل اقامت یا کار خود را به‌طور موقت ترک می‌کنند و برای استراحت یا گردش و دیدن یا مطالعه‌ی مکان‌های تاریخی و طبیعی به سفر می‌روند.

۷۴- انواع گردشگری:

- ۱- زیارت اماکن مقدس
- ۲- استراحت و تفریح و طبیعت‌گردی
- ۳- مطالعه‌ی آثار تاریخی
- ۴- بازدید از نمایشگاه‌ها یا گردهمایی‌های علمی

۷۵- چند مورد از فواید گردشگری:

- ۱- استراحت و تفریح
- ۲- آشنا شدن با طبیعت و مکان‌های تاریخی و فرهنگی
- ۳- آشنا شدن مردم با فرهنگ دیگران
- ۴- ایجاد شغل و درآمد بیشتر یک منطقه (توریستی)

۷۶- در نقشه‌ی راه‌ها: جاده‌های اصلی و فرعی، مسافت هر منطقه با منطقه‌ی دیگر، رستوران‌ها، تعمیرگاه‌ها و ... مشخص می‌شود.

۷۷- سفرهای زیارتی به منظور:

- زیارت امامان بزرگوار است.
- زیارت امامزادگان است.
- زیارت اماکن‌های مقدس است.

۷۸- مهم‌ترین قطب زیارتی کشور ← مشهد مقدس (مرقد امام هشتم شیعیان امام رضا(ع))

۷۹- مساجدی که علاوه بر عبادت از نظر معماری زیبای اسلامی مورد توجه گردشگران هستند:

- مساجد امام و شیخ لطف‌اله در اصفهان
- مسجد گوهرشاد در مشهد
- مسجد جامع یزد

۸۰- برخی بناها میراث جهانی هستند. (تخت جمشید)

۸۱- پارک‌های ملی (مانند پارک ملی گلستان) برای چند منظور تنظیم شده‌اند:

- جلوگیری از آسیب رساندن به محیط زیست.
- به وجود آوردن محیط امن طبیعی برای جانوران.
- اختصاص دادن بخشی از آن به گردشگری.

۸۲- میراث ← یعنی ارث و هر چیزی که از گذشتگان و نیاکان و پدران به ما رسیده باشد.

۸۳- میراث فرهنگی ← همه‌ی چیزهای ارزشمندی که به فرهنگ یک ملت مربوط می‌شود.

۸۴- میراث فرهنگی ۲ گونه است:

- الف- چیزهای مادی ← ظرف، سکه، فرش و ...
- ب- چیزهای غیرمادی ← زبان، اعتقادات و ...

۸۵- علم تاریخ: عبارت است از مطالعه‌ی زندگی انسان‌ها در گذشته.

۸۶- مؤرخ: به کسانی که درباره‌ی زندگی انسان‌ها و رویدادهایی که در گذشته اتفاق افتاده، مطالعه و تحقیق می‌کنند.

۸۷- موزه: به مکان‌هایی که برای حفظ و نگهداری آثار تاریخی و باارزش و میراث فرهنگی در هر کشوری وجود دارد.

۸۸- سازمان میراث فرهنگی ← مسئول حفظ و نگهداری از میراث فرهنگی ما می‌باشد.

۸۹- تاریخ ایران به دو دوره‌ی مهم زمانی تقسیم شده است:

- الف- تاریخ قبل از اسلام (ایران باستان)
- ب- تاریخ دوره‌ی اسلامی (پس از سقوط ساسانیان تاکنون)

۹۰- دوره‌های زندگی انسان‌ها:

الف- غارنشینی (شکار حیوانات و پیدا کردن خوراک)

ب- روستانشینی (کشاورز بودند).

ج- شهرنشینی (مشاغل مختلف داشتند).

۹۱- تمدن‌های کهن ایران: شهرسوخته، ایلام، جیرفت، بابل، سومر، آشور، لیدی، تب

۹۲- پیامبران الهی در:

- مصر ← یوسف (ع) و موسی (ع)

- بین‌النهرین ← نوح (ع) و ابراهیم (ع)

- فلسطین ← عیسی (ع)

۹۳- آریایی: اقوامی کوچ‌نشین که حدود ۴ هزار سال پیش از مناطق شمال دریای خزر به تدریج به ایران مهاجرت کردند.

۹۴- اقوام بزرگ آریایی در ایران:

الف- ماد ← مؤسس دیاکو (پایتخت هگمتانه)

ب- پارس ← نخستین امپراتوری جهانی است.

ج- پارت ← مؤسس ارشک (اشک)

۹۵- ساسانیان:

الف- آخرین حکومت پیش از اسلام در ایران

ب- مؤسس اردشیر بابکان

ج- انقراض به دست مسلمانان عربستان

۹۶- پادشاه در ایران:

- در رأس حکومت بود.

- قدرت مطلق بود.

- خود را برگزیده آسمان و نماینده اهورامزدا می‌دانستند.

- زندگی پرهزینه‌ای داشتند.

۹۷- تقسیمات کشوری ایران باستان: کشور به بخش‌های مختلف تقسیم می‌شد. هر قسمت یک ایالت بود و توسط یک شهربان اداره می‌شد.

۹۸- پایتخت تمدن‌های ایران باستان:

* تمدن ماد ← شهر هگمتانه

* تمدن هخامنشیان ← الف- شوش زمستانی ب- همدان تابستانی ج- تخت جمشید بهاری و بابل

* تمدن اشکانیان ← شهر صد دروازه و تیسفون

* تمدن ساسانیان ← تیسفون

۹۹- دشمنان ایران باستان در غرب: یونان - روم

۱۰۰- خانواده در ایران باستان:

- خانواده هسته‌ای اولیه‌ی جامعه بود.
- ازدواج خویشاوندی و درون‌گروهی بود.
- پدر به پسر و مادر به دختر شغل خود را آموزش می‌داد.

۱۰۱- زندگی شهری ایران باستان: شهرها محل سکونت مأموران حکومتی، صنعتگران، بازرگانان و پیشه‌وران بود. تعداد شهرها در زمان ساسانیان افزایش یافت.

۱۰۲- زندگی روستایی ایران باستان: اکثر مردم ایران روستانشین بودند و شغل آن‌ها کشاورزی بود.

۱۰۳- طبقات مردم در ایران باستان:

- الف- طبقه اشراف (بزرگان) ← شامل: شاه، شاهزادگان، روحانیون زردشتی، فرماندهان نظامی و دبیران
- ب- مردم عادی ← شامل: پیشه‌وران، بازرگانان و کشاورزان

۱۰۴- امتیازات طبقه اشراف (بزرگان) ← ۱- حق درس خواندن داشتند. ۲- مالیات نمی‌دادند. ۳- ثروت و زمین فراوان داشتند.

۱۰۵- امتیازات طبقه مردم عادی (عامه مردم) ← ۱- حق تحصیل نداشتند. ۲- فعالیت اقتصادی مهم بر دوش آن‌ها بود. ۳- در جنگ، سپاه پیاده‌نظام بودند. ۴- مالیات می‌دادند.

۱۰۶- کشاورزی ایران باستان:

- محصولات مهم کشاورزی، گندم و جو بود.
- مهم‌ترین پیشه و وسیله‌ی معیشت مردم بود.
- کشت پنبه باعث صادرات پارچه‌های پنبه‌ای شد.

۱۰۷- صنعت ایران باستان:

- صنعت پارچه‌بافی و شال‌بافی در شهرهای مرو، ری، اهواز و شوشتر رواج داشت.
- پیشه‌های نجاری، آهنگری، شیشه‌گری و ارباب‌سازی و ... نیز رواج داشت.

۱۰۸- تجارت ایران باستان:

- جاده شاهی و جاده ابریشم باعث افزایش تجارت داخلی و خارجی شد.
- صادرات سنگ‌های قیمتی، پارچه، قالی و ... در آن دوره رواج داشت.

۱۰۹- ضرب سکه برای اولین بار در زمان داریوش کبیر سکه زرین دریک یا زیریک بود.

۱۱۰- درآمد و مخارج حکومت ← از جمع‌آوری مالیات (به‌خصوص از کشاورزان) بود.

۱۱۱- دین مردم ایران باستان:

- اکثر مردم زرتشتی، برخی مسیحی، یهودی، بودایی، و مانوی بودند.
- زرتشتیان پیامبرشان زرتشت، کتابشان اوستا نام داشت و آتش را مقدس می‌شمردند.
- ساسانیان دین زرتشتی را رسمی اعلام کردند.

۱۱۲- تغذیه‌ی مردم در ایران باستان: گوشت حیوانات اهلی و پرندگان، تخم پرندگان، شیر بز، میوه و سبزی و ...

۱۱۳- آداب غذا خوردن مردم ایران باستان:

- شستن دست‌ها قبل و بعد از غذا
- خواندن دعای نان قبل و بعد غذا
- در حین خوردن، صحبت نمی‌کردند.
- بیشتر از ظروف فلزی استفاده می‌نمودند.

۱۱۴- پوشاک مردم ایران باستان:

- زنان ← شلوار، پیراهن بلند و روسری
- مردان ← شلوار، بالاپوش آستین‌دار و کلاه نم‌دی

۱۱۵- ورزش‌های رایج ایران باستان ← سوارکاری، تیراندازی، شکار، چوگان و ...

۱۱۶- زبان مردم در دوره‌ی ایران باستان:

- ۱- زبان پارسی باستان
- ۲- زبان پارسی میانه یا پهلوی
- ۳- زبان پارسی دری

۱۱۷- خط مردم ایران باستان:

- ۱- هخامنشیان ← خط میخی
- ۲- اشکانیان و ساسانیان ← خط پهلوی

۱۱۸- مدرسه جندی‌شاپور به‌دستور شاپور ساسانی در خوزستان کنونی تأسیس شد.

۱۱۹- هنرهای رایج در ایران باستان: منبت‌کاری، موسیقی، نقاشی، قلم‌زنی، حجاری و ...

۱۲۰- بناهای ایران باستان: تخت جمشید، طاق‌بستان، طاق کسرا، تخت سلیمان و ...